

održanih na znanstvenim skupovima, vrijedan i dobrodošao prilog poznavanju i istraživanju kulturne baštine Dalmacije. Interdisciplinarno zasnovani, s priložima koji, osim pretežito etnološkog, pokrivaju i široko područje od povijesne znanosti, kulturne povijesti do povijesti umjetnosti, splitski etnološki godišnjaci obećavaju uspješnu obnovu dugogodišnje prekinute izdavačke djelatnosti svoga matičnog muzeja.

Lovorka Čoralić

Darko DAROVEC, *Pregled istarske povijesti*, (C.A.S.H. - Pula, Pula, 1996., str. 95)

U novije vrijeme postoji primjetno zanimanje za lokalnu, regionalnu i mikroregionalnu povijest, pa se sve više osjeća i potreba za radovima takve vrste. Knjiga slovenskog povjesničara Darka Darovca *Pregled zgodovine Istre*, koja je prevedena na hrvatski jezik i objavljena pod naslovom *Pregled istarske povijesti* u izdanju C.A.S.H.-a u Puli 1996. (str. 95) kao I. svezak Knjižnice *Mala istarska povijesnica*, pripada nizu recentnih radova na lokalno-povijesne teme. Riječ je o popularnom, zanimljivom, čitko pisanom i povijesno utemeljenom, jasnom i razgovjetnom pregledu istarske povijesti od prapovijesti do u novije vrijeme.

Nakon sadržaja (str. 5-6) i predgovora (str. 7), autor daje kraći pregled povjesništva o Istri (str. 9-11), tj. historiografski uvod, konstatirajući odmah na početku znakovitu misao kako je "nepravедno reći da o istarskoj povijesti znamo malo jer je o njoj malo toga napisano" (str. 9).

Obrađujući prapovijesno razdoblje istarske povijesti (str. 11-15), pisac se, uz kratak osvrt na zemljopisni položaj i prirodnu osnovu, posebno bavi pitanjem podrijetla imena Istre i najstarijim žiteljima poluotoka.

Rimskim zauzimanjem Istre u 2. stoljeću pr. Kr. počinje antičko razdoblje njezine povijesti (str. 16-23). U okvirima rimske vlasti razmatra se upravno ustrojstvo, gospodarstvo, trgovina i poluindustrijska proizvodnja, zatim razvitak kršćanstva u Istri i crkveno ustrojstvo.

Nakon propasti Zapadnog rimskog carstva u vrijeme seobe naroda, Istra je u "srednjeovjekovno doba povijesnog razvitka" (M. Brandt) ušla pod bizantskom vlašću. U sklopu poglavlja o istarskom srednjovjekovlju (str. 23-45) odjeljak o tzv. istarskom raskolu svjedoči nam o svojevremenoj nesređenosti crkvenih prilika na poluotoku. Nakon kratkotrajne vladavine Langobarda, u drugoj polovici 8. stoljeća Istra se našla pod vlašću Franaka i kasnije njemačkih vladara. U skladu s tim autor razmatra upravno ustrojstvo poluotoka pod vlašću tih vladara, analizira društvene odnose u karolinškoj državi koji su imali odraza na povijest Istre, a uzeo je u obzir i političke događaje u samoj pokrajini. U vremenu Lopezovske "europske zore" početkom drugog tisućljeća po Kr. razvijaju se u Istri gradske aglomeracije srednjovjekovnog tipa - napose u obalnom pojasu - kako u gospodarskom tako i u svakom drugom pogledu, uspostavlja se gradska samouprava, širi se osobito Kopar u 13. stoljeću, ali jača i mletački utjecaj. Ne zanemarujući ni utjecaj akvilejske patrijaršije, autor prikazuje mletačko zauzimanje sjevernoistarskih gradova, osvrće se na tzv. istarsku vojnu potkraj 13. stoljeća povezanu s mletačkom penetracijom, analizira mletačku upravu, obveze gradova prema *Serenissimi*, tj. Republi-

ci sv. Marka i upravu u gradovima. Vlasti akvilejskog patrijarha u Istri došao je s vremenom kraj, ali je ostala njihova baština s područja uprave. Dok je obalni dio Istre pripao Veneciji, pazinska knežija i tzv. feud na Kvarneru našli su se pod vlašću Habsburgovaca, dok je Trst i pod habsburškom vlašću kroz dulje vrijeme zadržao neke značajke samouprave.

Posljednje teritorijalne promjene pod Mlečanima, doba ratova i doba mira, gospodarske prilike u Mletačkoj Istri, trgovina i interesne sfere velesila, etnografska i jezična slika Istre i crkveno-upravne reforme uoči pada Mletačke Republike 1797. teme su koje zaokupljaju autora u poglavlju o istarskoj povijesti u Novom vijeku (str. 45-57).

U "doba revolucije" (E. Hobsbawm), tj. u vremenu građanskih revolucija (str. 57-63), Istra se, zahvaljujući Napoleonovim osvajanjima, oslobodila mletačke vlasti da bi u cijelosti ušla u sastav Habsburške monarhije. Prvo austrijsko razdoblje u Istri od 1797. do 1805. zamijenjeno je potom francuskom upravom. Pod francuskom vlašću Istra je isprva pripadala Napoleonovoj Kraljevini Italiji, a od 1809. do 1813. bila je dijelom Ilirskih provincija u sastavu Francuskog carstva. Francuska je vlast i u Istri putem reformi primjenjivala neke revolucionarne tekovine, ali unutarnje prilike u pokrajini općenito nisu bile idilične. Nakon sloma Napoleona, uslijedilo je drugo austrijsko razdoblje u Istri od 1813. do 1918. Naposljetku, autor prikazuje upravno ustrojstvo poluotoka nakon revolucije 1848. do konca drugog svjetskog rata.

Pišući o gospodarskim smjernicama i nacionalnim odnosima u 19. stoljeću, autor nas uvodi u razdoblje jačanja građanstva i nacionalnih trvenja u Istri (str. 63-74), tj. u "vijek narodnosti" obilježen procvatom nacionalnih gibanja u Trstu i Istri, razvojem iredentizma, ali i političkom afirmacijom Slovenaca i Hrvata u Istri i oblikovanjem slovensko-hrvatske etničke granice na istarskom poluotoku.

Najnovije razdoblje istarske povijesti pisac označava kao "doba totalitarizma" (str. 74-83), aludirajući na talijanski fašizam nakon prvog i jugoslovenski socijalizam nakon drugog svjetskog rata kao totalitarne tipove političke scene na istarskom tlu. Pod vlašću Italije između dvaju svjetskih ratova Istra je stagnirala u svim segmentima života kao zapostavljena provincija. Za vrijeme drugog svjetskog rata, osobito nakon kapitulacije Italije 1943., antifašistička borba postaje važnom sastavnicom povijesti Istre. Nakon 1945. dolazi do problema u svezi razgraničenja između Slovenije i Hrvatske, diplomatske borbe za Istru nakon rata, postojanja STT-a itd. Razmatrajući naznačene teme, autor apostrofira, po njemu, veliku slovensku žrtvu za Jugoslaviju, a najzad se bavi i uzrocima iseljavanja s istarskog prostora u poraću. S 50-im godinama ovog stoljeća završava se Darovčev pregled povijesti Istre.

Slijedi zaključna misao (str. 83), pogovor (str. 85-87) iz pera dr. Roberta Matijašića i bibliografija (str. 89-95). Tekst nije popraćen bilješkama, a nedostaju i još poneki sastavni dijelovi uobičajenoga znanstvenog instrumentarija, premda on knjizi ovog tipa nije možda toliko ni potreban u cjelosti. Knjiga sadrži brojne priloge zemljovida, crteže i drugi ilustrativni materijal.

Knjiga Darka Darovca *Pregled istarske povijesti* predstavlja sadržajem, opsegom i dosegom prilično reduciran ali ne time i manje vrijedan prilog poznavanju "istarskog vremena prošlog" (M. Bertoša), odnosno prilog za neku buduću cjelovitu sintetsku monografiju o istarskoj povijesti. Knjiga je dotakla mnoga važna činjenična, komparativna, razvojna, teorijska i ina pitanja. Pisana lakim i jednostavnim stilom, namijenjena je najširem krugu čitatelja, a oni koji

žele dublje i temeljitije upoznati povijest Istre morat će posegnuti za specijaliziranim publikacijama navedenim u popisu literature.

Premda pisan iz slovenske perspektive, *Pregled istarske povijesti* Darka Darovca djeluje prihvatljivo. Slovenska je sastavnica u njemu istaknuta, ali nije zanemarena ni hrvatska ni talijanska. Slovensko, a ne manje i talijansko bavljenje prošlošću Istre dodatan je poticaj stalnom angažmanu hrvatske historiografije u osvjetljavanju mnogih još nedovoljno rasvijetljenih dijelova te prošlosti.

Povijest Istre je, dakako, prije svega hrvatska, ali ujedno i slovenska i talijanska povijest. Upravo je stoljetna *convivenza* triju naroda bitan čimbenik svekolike prepoznatljivosti tog prostora u vremenu - prošlom i sadašnjem, a to je i osnovna misao koju i autor knjige nastoji slijediti.

Željko Holjevac